

BIBLIOGRAFIE FRIESE KERKGESCHIEDENIS 1968 en 1969.

Een van de plannen die het bestuur van (toen nog) Frisia Catholica een jaar geleden aan de leden voorlegde, betrof het verzorgen van een bibliografie op het gebied van de Friese kerkgeschiedenis. Ieder jaar zou een lijst worden samengesteld van de in het voorafgaande jaar verschenen publicaties, die van belang zijn voor de kennis van de kerkhistorie van ons gewest. Om een goede start te maken is er naar gestreefd in deze eerste lijst bijeen te brengen datgene wat in de jaren 1968 en 1969 in boek, tijdschrift en krant op dit gebied gepubliceerd is. Vermoedelijk zal deze bibliografie nog leemten vertonen: wij zijn afgegaan op wat in de Provinciale Bibliotheek van Friesland te Leeuwarden aanwezig is. Kranten of tijdschriften die niet tot het bezit van de P. B. behoren, kunnen ook artikels hebben bevat die van belang zijn voor ons onderwerp. Slechts door een toeval zal men dit ontdekken. Graag zien we aanvullingen tegemoet, die dan samen met de bibliografie over 1970 kunnen worden afgedrukt. Het begrip kerkgeschiedenis is ruim genomen: de geschiedenis van het christelijk en katholiek onderwijs in Friesland, vooral in de beginperiode zo nauw met de kerk verweven, is ook in de bibliografie opgenomen. Aan de andere kant is nagelaten de provinciale en plaatselijke kerkelijke bladen te vermelden, die op zichzelf bronnen kunnen zijn voor de geschiedenis van de kerk in provincie, gemeente of parochie. Uiteraard zijn wel de daarin verschenen kerkhistorische artikelen vermeld.

Van werken als de 'Geschiedenis van Friesland' of de 'Geakunde Wûnseradiel', waaraan verschillende auteurs op hun eigen gebied hoofdstukken hebben bijgedragen, zijn de kerkhistorische bijdragen vermeld. Daarentegen zijn van algemene, door één auteur geschreven werken als 'Fan Fryslâns forline' van H. Twerda, of 'Minskestriid - minskelibben. Ut de histoarje fan Hinnaerderadiel' door M. L. de Boer, de onderdelen die over de kerk handelen, niet opgenomen. Het spreekt voor zich dat in algemeen historische werken ook een en ander over het wel en wee van de kerk te vinden is.

In iedere rubriek zijn voorop geplaatst de bijdragen die het breedste terrein bestrijken, wat de tijd en eventueel het aantal kerkgenootschappen betreft. De andere bijdragen zijn in chronologische volgorde, al naar gelang het tijdvak dat zij behandelen, opgenomen. Alleen voor de protestantse kerken is, vanwege het vele materiaal, een onderscheiding naar de verschillende plaatsen aangebracht. Van de afzonderlijk verschenen publikaties zijn ter onderscheiding de auteursnamen of het eerste woord van de titel met hoofdletters gedrukt.

D.J. M. Zeinstra

A. Godsdienst en kerkelijke geschiedenis algemeen.

J. J. KALMA	De tsjerke yn eigen doarp of stêd. Hantlieding ta it bioefenjen fan de lokale tsjerkehistoarje. Ljouwert 1968. Utjefte fan de Fryske Akademy, 329.
PUBLIKATIES	van de Friese Kerkhistorische Vereniging Folk en Tsjerke. Leeuwarden 1969-....
S. ten HOEVE	Friese preekstoelen. Leeuwarden 1968.
W. Annema	Register op het oudste kerkboek der Martinikerk te Franeker. Hoogeveen 1968.
J.J. Kalma	De wegen en de Weg. In: Geschiedenis van Friesland (1968), 541 - 573
R. Steensma	Geastlik libben yn Wûnseradiel. In: Geakunde Wûnseradiel (1969), 126 - 225.

De kerk in de Middeleeuwen.

- A.K. de Meijer Frisia Catholica. In: Geschiedenis van Friesland (1968), 229 - 256. overgedrukt voor de reeks Frisia Catholica (no XXVI) onder de titel: Kerkgeschiedenis van Friesland, 900 - 1500.
- P.P.V. van MOORSEL, Willibrord en Bonifatium. Bussum 1968. Fibulareeks, 28.
- S.J. van der Molen Bisschop voor en apostel van de Friezen. Willibrord en Bonifatius in dubbelbiografie. In: Leeuwarder Courant 8-6-1968.
- BONIFATIUS, Briefe. WILLIBALD, Leben des H. Bonifatius. Nebst einige zeitgenössische Dokumenten. Unter Benützung der Übersetzungen von M. Tangl und Ph.H. Külb. Neu bearbeitet von Reinhold Rau. Darmstadt 1968.
- E. Bruna Gotrik en Willehad. Vroege relatie tussen Luxemburgs klooster en een Friese edelman. In: Friesch Dagblad; 13-1-1969:
- M.P. van Buijtenen S. Magnus in Munsterland. In: Studia frisica in memoriam prof. dr. K. Fokkema, 1898- 1967, scripta (1969), 48 - 52.
- E. BRUNA Sint Liudger, de voltooier. Maastricht 1968.
- H. Oldenhof Hilligen en de Friezen. In: De Stim fan Fryslan, okt. 1969, 9- 10.
- M. de Jong Kerkenrijkdom in Friesland. In: Balkster courant, 20 - 9 - 1969.
- Lezing voor Fries Genootschap (door K. H. Marschalleck). Ook Friesland kende eens houten staafkerken. In: Leeuwarder Courant, 17 - 1 - 1968.
- v.d. V. (W. K. van der Veen), Kerktorens in Oostdongeradeel. In de dertien kerkdorpen zijn nog vijf oude torens. In: Nieuwsblad van Noord-Oost Friesland, 31 -7 - 1968.
- R. STEENSMA Beschrijving van de foto-tentoonstelling Kerken op Terpen in de Sint-Martinuskerk te Dokkum. 1969.
- Herma A. van den Berg, Oude bouwkunst in Wonseradeel. In: Geakunde Wûnseradiel (1969), 226 - 258.
- Hwerom wurde by restauraesjes gjin sealtekken mear boud? In: Friesch Dagblad, 6 -4 - 1968.
- Verrassende vondsten bij opgraving Oldehove. Oudere kerk van tuf en huis van zoden gevonden. In: Leeuwarder Courant, 30 - 8- 1968.
- Opgravingen vullen gegevens omtrent St. Vituskerk aan. In: Het vrije Volk, 25 -1 - 1969.
- Tufstenen sarcofaag bij Oldehove naar museum. Oudste kerk had ook twee westelijke hoektorens. In: Leeuwarder Courant, 13 - 9-1968.
- St. Vituskerk was eens Leeuwarder kerk. Graven aan de brede voet van oude Oldehove. In: Het Vrije Volk, 3-8 - 1968.
- Opgraving duurt minstens drie maanden. Restanten St. Vituskerk worden blootgelegd. In: Friesch Dagblad, 30 -7 - 1968.
- In het Oldehoofsterkerkhof graaft men diep in onze historie. Leeuwarder Gemeenschap, sept. 1968, 3 - 5.
- O.P. Stoelinga De Oldehove verklapt zijn geheimen. In: 't Kleine krantsje, 1 - 11 - 1969.
- S. ten Hoeve Opgravingen aan de voet van de Oldehove. Ook in 1933 werd de spade gezet in het Oldehoofsterkerkhof. In: Leeuwarder Gemeenschap, aug. 1968, 8-9.
- H. Halbertsma Archeologisch nieuws. Friesland:Leeuwarden. In: Bulletin van de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond, 1968. Nieuwsbulletin, 114 - 115.
- H. ten Hoeve De Westerkerk niet voor het eerst met de ondergang bedreigd. Brand van 1511 bedreigde het Bagijne klooster. In: Leeuwarder Gemeenschap, jan. 1969, 8 - 9.

- R. Steensma Hilligen yn Fryslân. In: De Stim fan Fryslan, sept. 1968, 9 - 13; okt. 1968, 8 - 9; des. 1968, 12 - 13; febr. 1969, 12; mrt. 1969, 10 - 11; apr. 1969, 12 - 13; juny/july 1969, 7 en aug. 1969, 10 - 11.
- Clarus-Campus Klaarkamp (door Trio, ps, van J. G. M. Demes, J. van der Woude en P. Banga). In: Nieuwe Dockumer Courant, 22-3, 5-4, 23-4, 7-5, 24-5, 14-6, 28-6, 16-7, 19-7, 18-8, 23-8 en 13-9 - 1968. In 1969 als afzonderlijke publikatie verschenen.
- R. (C. Roersma ?) De boerderij van Bouke Bouma te Klooster Anjum is er een met een rijk verleden. Vroeger stond daar het St. Mariaberg-klooster. In: Franeker Nieuwsblad, 12 -9 - 1969.
- S. J. Fockema Andreae, Friese deelneming aan de oorlog tegen de Albigenzen? In: Waarheen? Maandblad van de Hervormde Gemeente Beetsterzwaag, Nijbeets, Olterterp, jan. 1968, 7 - 8.
- G. Mulder De 'duodecim parochie' van 1328. Een bijdrage tot de geschiedenis van Stellingwerf. In: Driemaandelijks Bladen, 21 (1969), 132 - 139.

C. De Hervorming in Friesland.

- J.J. Woltjer De kerk in de branding. In: Geschiedenis van Friesland (1968), 284 - 300.
- S.J. Fockema Andreae, Opmerkingen van een archivaris over de studie van het Hervormingstijdvak in Friesland. In: Nederlands archief voor kerkgeschiedenis, 49 (1968), 109 - 110.
- F. Semplonius Tsjerklik Fryslân. Earste helte fan de 16e ieu. In: ons Friese Platteland, 10 - 7 -1969.
- F. Semplonius De Minnisten. In: Ons Friese Platteland, 7-8 -1969.
- S (F. Semplonius) De Werdopers, In: Ons Friese Platteland, 7-8 - 1969.
- E.H. Waterbolk Een wederdoperse penning als doopgeschenk. In: It Beaken, XXX (1968), 38 - 46

D. De kerk in Friesland sinds 1580.

I. De katholieke kerk.

- J. Visser, H. Oldenhof en D.J. van der Meer, Wapens út de Conscriptio exulum. In: It Beaken XXXI(1969), 45 - 51.
- C.S.M. Rademaker Een bekeringsbericht uit 1656. De godsdienstige overtuiging van Lieuwe van Aitzema. In: Archief voor de geschiedenis van de katholieke kerk in Nederland, X (1968), 208 - 224.
- L. J. van der Heijden Een reis van Friese priesters naar de kerkwijding te Leeuwarden in 1806- In: Publikaties van de Friese Kerkhistorische Vereniging Folk en Tsjerke. Bijdragen, 1-5.
- D. van Wely De Sint Antonius-statie te Leeuwarden vóór het herstel der kerkelijke hiërarchie In: Archief voor de geschiedenis van de katholieke kerk in Nederland X (1968), 343-362.
- D. van Wely Nasleep van de opheffing van de Sint Antoniusstatie te Leeuwarden (1854 - 1858). In: Archief voor de geschiedenis van de katholieke kerk in Nederland XI (1969), 213-238.
- H. ten Hoeve St. Bonifatiuskerk "ondenkbaar heerlijke vormen" De rooms-katholieken in het vroegere Leeuwarden. In: Leeuwarder Gemeenschap, mrt. 1969,

- 3-6.
- H. Oldenhof It skoalmasterswurk foar hûndert jier.(It Hearrenfean). In: De Stim fan Fryslân, sept. 1969, 13-15
- J H, BROUWER, Titus Brandsma. Koa rte taspraek hâlden yn it Stedshûs fan Boalsert op 26 july 1967. 1968.
- Winfryd BROUWER, It haeilân is de wrâld /P. W. BROUWER, De akker is de wereld. Bolswert/Bolsward 1969.

II De kerken van de reformatie

a. algemeen.

- D. Nauta De bevoorrechte kerk. In: Geschiedenis van Friesland (1968), 388 - 424.
- J. J Kalma Ook Friesland ontving eenmaal emigranten. In: Publikaties van de Friese Kerkhistorische Vereniging Folk en Tsjerke. Bijdragen. 6-9.
- S.J. Fockema Andreae, L'église française de Frise. In: Bulletin de la Commission de l 'histoire des églises wallonnes, 1967 - 1968. VIe série, 3e livraison, 99 - 100.
- Y. Poortinga Forhalen om dominy Andreas Salmasius. In: Folkskundich Jierboek II (1969), 14 - 17.
- J.T. Nielsen Doopsgezinde Oude Vlamingen. Een kleine correctie en nadere informatie. In: De Vrije Fries 48 (1968), 105 - 115.
- J. T. Nielsen Een kleine correctie. Een nadere informatie over de doopsgezinde Oude Vlamingen. In: Doopsgezind Jaarboekje 1969. 60 - 71.
- J.J. Kalma Wopke Wopkens. Mennist folksrepresentant. In: De vrije Fries 49 (1969), 96 - 99.
- O. Schutte Het doopsgezinde geslacht Sipkes. In: De Nederlandsche Leeuw, 85 (1968), kol. 306 - 320.
- v.d.V (W.K. van der Veen), Douwe Johannes van der Werp werd van schoolmeester predikant. Hij stond o.a. in Burum, Ferwerd, Lioessens en Leeuwarden. In: Nieuwsblad van Noord Oost Friesland, 19 - 4 - 1968.
- C.P. Hoeksma Halbertsma en de Minnisten. In: Joast Hiddes Halbertsma, 1789-1869, brekker en bouwer (1969), 67 -77.
- J.J. Kalma Halbertsma as "dûmnysharker". In: Joast Hiddes Halbertsma...(1969). 202 - 208.
- W. Travaille Brieven uit Amerika. Over friese Mennonieten in Amerika en een tocht die zal worden gemaakt naar de plaats waar deze pelgrims zich vestigden. In: Franeker Courant, 19 - 7 - 1968.
- F.H. BRUINS 100 jaar korte kroniek van het provinciaal college van toezicht op het beheer der kerkelijke goederen en fondsen van de hervormde gemeenten in Friesland, 1869 - 1 oktober - 1969. Leeuwarden 1969.
- H.J. N. Zuidersma Wat moet er gebeuren met het overschot aan kerken. In: Friesland, mei/juni 1968, 5-6.

b. plaatselijke geschiedenis.

- Akkerw:oude Ds. F.H. Germs jr. werd op 30 augustus 1868 in het Klooster te Ter Apel geboren. Van 1897 tot 1929 was hij hervormd predikant te Akkerwoude c.a. In: Nieuwsblad van Noord-Oost Friesland, 20-9-1968.

- Anjum. v. d. V.(W. K. van der Veen), Uit de kerkgeschiedenis van Anjum. Een gezangenkwesie in 1855. In: Nieuwsblad van Noord-Oost Friesland, 19-8-1968.
- Balk. Balkster Mennisten waren een apart Volk. In: Leeuwarder Courant, 19-8-1969.
- Berlikum M. BRANDSMA, 100 jier kristlik nasjonale skoalle yn Berltsum. 1868 - 1968. 1968.
- Boornbergum Gereformeerde kerk in Boornburgum jubileert. In: Drachtster Courant, 5-4-1968.
- Dantumawoude Herdenking van 200-jarig bestaan van doopsgezind kerkgebouw Dantumawoude. De Dantumawoudster gemeente is volgens S. Blaupot ten Cate gesticht tussen 1580 en 1600. In: Nieuwsblad van Friesland, 11-9-1968.
- Dokkum W.T.KEUNE, Kleine geschiedenis van de Grote Kerk van Dokkum. Ter gelegenheid van de restauratie 1968. Dokkum 1968.
W.H. Keikes, Een register van betalingsordonnanties uit Dokkum (1585 - 1612). In: De vrije Fries 48 (1968), 53-56.
- Drachten J.BEETSMA Kleine mensen in een grote kerk. Uitgegeven ter gelegenheid van het 125-jarig bestaan van de geref. kerk in Drachten. Drachten 1969.
- Driesum. v.d. V. (W. K. van der Veen), Ds, Eliezer Kropveld. een christen uit de Joden. Hij was van 1893 tot 1896 gereformeerd predikant te Driesum. In: Nieuwsblad van Noord-oost Friesland, 20 - 9 - 1968.
- Edens. Ds. Gerrit Jan Vos, laatste predikant in Edens, vertrok 100 jaar geleden. In: Bolswards Nieuwsblad, 10 - 10 - 1969.
- Grouw F.H.PASMA De doopsgezinden te Grouw. Tweede druk. Grouw 1968.
- Harlingen Uit oude geschiedenisboeken. Geloofsgemeenten in Harlingen. De Evangelisch Lutherse Kerk op de westkant van de Wortelhaven. In: Harlinger Crt. 19 - 8 - 1969.
- Heerenveen D. M. van der Woude, Fries Mozaiek, Dominee kreeg zijn zin. Vermaning was voor koorzang te heilig. (1856:ds. R.J. Keestra) In: Friese Koerier 2-4-1968.
- Hemrik Beginjaren waren moeilijk. Chr. lagere school herdenkt 50-jarig bestaan. In: Drachtster Crt.,7-11-1969.
- Holwerd S. ALGRA. Rond de kerkrestauratie te Holwerd. Mei 1967 - december 1968. 1968.
- Hoornsterzwaag F. van der Woude vertelt historie van Chr. School. In: Friesch Dagblad 29-11-1969.
- Idskenhuizen Fries dagboek. Donderdag a.s. herdenking 125-jarig bestaan. Geref. Kerk had veel-bewogen geschiedenis. In: Friesch Dagblad, 12-2-1969.
Geref. Kerk 125 jaar in Idskenhuizen. Pleidooien voor samengaan met andere richtingen. In: Friese Koerier, 14-2-1969.
- Koudum. Christelijke doop of spotdoop. Honderd jaar geleden grote beroering in Friesland. In: Friesch Dagblad, 21-6-1969.
- Uit de historie van de Doopsgezinde Gemeente. In: Balkster Crt. 18-10-1969.
- Leeuwarden Grote Kerk te Leeuwarden: vermaard maar in verval. In: Friesch Dagblad, 15-2-1969.
- Bloeiende gemeente met 1100 zielen. Chr. gereformeerde Kerk te Leeuwarden 75 jaar. In: Friesch Dagblad, 30-10-1968.

- Makkum S. Wilman, Theodorus Gerardi a Brakel: Getrouw leraar in Gods kerk te Makkum, 1669 - 14 febr - 1969. In: Kontakt, 3-5-1969
- Minnertsga HONDERD jaar Chr, school Minnertsga. Minnertsga 1969. Extra nummer van de Nijstsjettel, april 1969.
- Oosternijkerk Chr. nat. school vierde honderdjarig bestaan. In: Friesch Dagblad, 5-3-1968.
- Chr. school te Oosternijkerk herdacht honderdjarig bestaan. In: Nieuwe Dockumer Crt., 8-3-1968.
- Oppenhuizen R. Steensma, It bistek fan de yn 1695 nij to bouwen tsjerke yn Toppenhuzen. In: De Vrije Fries, 49 (1969), 66-72.
- Oudeschoot D.M. van der Woude, Fries Mozaiek. Vreemde sinjeuren in pastorie van Oudeschoot. In: Friese Koerier, 2-11-1968.
- Oudwoude-Westergeest. V.d.V. (W. K van der Veen), Oudwoude-Westergeest krijgt straks zijn 28ste predikant sedert 1617. In: Nieuwsblad van N.O. Friesland, 14-8-1968.
- Paesens-Moddergat V. d. V. (W. K. van der Veen), Hervormd Paesens-Moddergat in vroeger eeuwen, een arme gemeente en vaak dominees met gebreken. In: Nieuwsblad van N.O. Friesland, 9-12-1968.
- Pingjum De Chr. school te Pingjum 75 jaar. In: Bolswards Nieuwsbl. , 5-11-1968.
- Raard Geref. Kerk Raard c.a. heeft 75 jaar bestaan. In: Nwe, Dockumer Crt., 16-5-1968.
- Geref. Kerk Raard herdacht 75-jarig bestaan. Ds. P.J.S. Barends gaf historisch overzicht. In: Nwe. Dockumer Crt., 31-5-1968.
- Rottevalle Restauratie in Rottevalle. Kerk uit 1858 wordt nu definitief gesloten. (N.H. kerk). In: Drachtster Crt., 13-9-1968.
- Sint Jacobi-parochie A. Fahner, Jubileum in St.Jacob.(Hervormde kerk 125 jaar).In: Bildtse Post, 20-3-1969).
- Veenwouden V.d.V.(W.K. van der Veen), Jelle Sipkes van Teerns. Doopsgezind vermaner vestigde zich 200 jaar geleden in Dantumadeel (te Veenwouden),In: Nieuwsblad van Noord-Oost Friesland, 13-3-1968.
- Woudsend R.Steensma, In reglemint út 1752 foar it plakforhieren yn de tsjerke fan Wâldsein. In: De Vrije Fries 49 (1969), 100-103.
- Wirdum HUNDERT jier kristlike skoalle Wirdum (Gearstald troch Jaep Dykstra). Wirdum 1969.
- Zwaagwesteinde Jonge hervormde gemeente te Zwaagwesteinde kreeg in 1838 nieuwe kerk. Te Zwaagwesteinde zijn in 1835 in twee diensten resp.49 en 74 kinderen gedoopt. In: Nieuwsblad van N.O.Friesland, 14-2-1968.

Tenslotte dient nog vermeld de serie artikelen van Maarten Seybel over kerkorgels in Friesland in het Friesch Dagblad. Omwille van de ruimte vermelden wij hierbij niet de verschillende plaatsen; in de Provinciale Bibliotheek, waar U toch de krant moet raadplegen, wordt U gemakkelijk gewaar, welke orgels behandeld zijn en wanneer.

III. Overige genootschappen.

- E. Huisman It lot fan de lêsten. (de Joodse gemeenschap te Gorredijk). In: De Strikel, 11 (1968), 101-106.
- De Joden in Leeuwarden. In: Friesch Dagblad, 15-2, 1-3, 15-3 en 29-3-1969.

BIBLIOGRAFIE FRIESE KERKGESCHIEDENIS 1970

De vorig jaar verzorgde bibliografie wordt hierbij vervolgd met de lijst van in 1970 verschenen publikaties in boek, tijdschrift en krant. Voor een verantwoording van de gevolgde werkwijze verwijs ik naar de literatuurlijst van vorig jaar, waarvan overigens nog vrij veel 'neiswylsel' overgebleven bleek te zijn. Deze aanvullingen zijn in deze bibliografie opgenomen.

Om teleurstellingen te voorkomen lijkt het mij goed er op te wijzen, dat in veel gevallen krant artikelen weinig nieuws zullen opleveren, omdat ze vaak samengesteld zijn uit bijdragen die al eerder in boek of tijdschrift verschenen. Het is echter onbegonnen werk om dit voor ieder artikel na te gaan; vandaar dat alle bijdragen uit kranten zijn opgenomen tenzij ik er zeker van ben dat een artikel niets nieuws bevat.

D.J.M. Zeinstra

A. Godsdienst en kerkelijke geschiedenis algemeen

- D.J.M. Zeinstra   Bibliografie friese kerkgeschiedenis 1968 en 1969. In: Publikaties van de F.K.V. Folk en Tsjerke. Bijdragen, 45-53.
- R. Steensma   Fryske preekstuollen, I-X. In: De Stim fan Fryslan, okt. 1969 - july/aug. 1970. Ook verschenen in: Publikaties van de F.K.V. Folk en Tsjerke. Bijdragen, 11-34.
- Maarten SEYBEL   Orgels in Friesland. Deel I. Baarn 1970. (Herziene uitgave van de artikelenreeks in het Friesch Dagblad, die nog steeds wordt voortgezet. Evenals vorig jaar is afgezien van het vermelden van ieder artikel).
- Jan JONGEPIER   Frieslands orgelpracht. Deel I. Sneek 1970.
- R. Steensma   De oude friese kerken. In: Stichting Alde Fryske Tsjerken. Publikaties, 1-24.
- Wilhelm Wiarda   Pastoren und Theologen in der Familie Wiarda. In: Wiarda 1369-1969. (1970), 185-189.

B. De Kerk in de Middeleeuwen

- Franz Flaskamp   Die frühe Friesen- und Sachsenmission aus northumbrischer Sicht. Das Zeugnis des Baeda. (Fotokopie van een artikel uit: Archiv , für Kulturgeschichte, 51. 1969)
- E. Bruna   De gezellen van Sint Bonifatius (met wie hij n.l. in Friesland missioneerde en stierf). In: Publikaties van de F.K.V. Folk en Tsjerke. Bijdragen 39-43.
- P. Mensonides   Uit oude geschiedenisboeken. Eerste christenkerkje van Friesland stond in Almenum (Harlingen). In: Harlinger Crt., 23-1-1970
- H.M. van den Berg   Plattegrondvormen van middeleeuwse kerken in Groningen en Friesland. In: Bulletin v.d. Kon.Ned.Oudheidk. Bond 69(1970), 14- 26.
- R. STEENSMA   Het klooster Thabor en zijn nagelaten geschriften. Een inleiding en inventarisatie. Leeuwarden 1970. (Proefschrift Groningen).
- E. Bruna   De St. Vituskerk te Leeuwarden. In: Friesch Dagblad, 20-3-1969.
- E. Bruna   Boekje Clarus Campus. Klaarkamp Dokkum bakstenen raadsel. In: Friesch Dagblad, 4-3-1970.

C. De Hervorming in Friesland

- Chr. Bornhäuser   Die Gemeinde als Versammlung der Gottesfürchtigen bei Menno Simons. In: Mennonitische Geschichtsblätter 27(1970), 19-36.

D. De Kerk in Friesland sinds 1580

H.J.N. Zuidersma   Het kerkelijk leven. In: Friesland 1945-1970 (1970),134-150.

I. De Katholieke kerk.

Hierover is in 1970 geen publikatie verschenen.

II. De kerken van de reformatie.

a. Algemeen.

- Friese predikant schreef boek over baptisme. In: Leeuwarder Crt., 19-12-1970.
- J.C. Beekhuis   Een visie op Dopers Friesland. In: Doopsgezind Jaarboekje 64 (1970), 14-21.
- G. Tsj. KOAISTRA   Offal en fal fan 'e Griff. tsjerken yn Nederlân. Tsjom 1969.

b. Plaatselijke geschiedenis.

- Augsbuurt   De kerk van Augsbuurt in het licht van de oude kerkvoogdijrekeningen. In: Nieuwsblad van N.O.Friesland, 25-7-1969
- Bantega   Christelijke school van Bantega bestaat 50 jaar. In Zuid-Friesland, 11-9-1970.
- Berlikum   C.B., De vermaning van Berlikum. In: De Bildtse post. 17-7-1969.
- Britswerd   H.v.d. Veen. De tsjerke to Britswert. In: Bolswards Nieuwsblad, 20-11-1970.
- Deinum   Dorp offerde f 25000 voor restauratie.'Noormannenpoortjes' in de Deinumer kerk. In: Leeuwarder Crt. 14-10-1970.
- Driesum   Iets uit de "kerk"-geschiedenis der Geref. Kerk te Driesum c.a. In: Nieuwsblad van N.O.Friesland, 11-2-1970.
- Ferwoude   De kerk te Ferwoude 200 jaar. Voormalige kerk stamt uit het jaar 1000. In: Bolswards Nieuwsblad. 3-6-1969.
- O.Santema wie ym Ferwâlde: tsjerke wie 200 jier âld. In: Kontakt, 21-6-1969.
- Goïngarijp   Kerk Goïngarijp bestaat volgende maand 200 jaar. In: Leeuwarder Crt., 26-10-1970
- Gorredijk   Gebroeders Zondervan vragen: Waarom wordt hervormde kerk niet gerestaureerd. Grietmansbank na sluiting verdwenen. In: Friese Koerier, 3-1-1969.
- Grouw   Lêzing R. Steensma. (Over de geschiedenis van de N.H. kerk aldaar).In: Frisia, 13-11-1969.
- Heeg   Koperpracht en "hounegat" in de (N.H.) kerk van Heeg. In: Leeuwarder Crt., 23-8-1968.
- Heerenveen   HERVORMD Heerenveen. Nummer 100 (jubileumnummer). Heerenveen 1969.
- D.M. van der Woude, Fries Mozaïek. Heerenveense kerk wordt ingrijpend veranderd. De vermaning is al vele malen eerder verbouwd. In: Friese Koerier, 28-6-1969.

- D.M. van der Woude, Ut'e lapekoer. Domineesdienst voor 200 gulden per jaar. In: Leeuwarder Crt., 19-11-1970.
- Hiaure Maandagavond herdenkingsdienst. Hiaure kreeg 100 jaar geleden nieuw kerkje. In: Nieuwe Dockumer Crt., 28-11-1969.
- Hogebeintum Drs. Steensma foar Frysk Genoatskip: Aldste muorreskildering yn tsjerke Hegebeintum. In: Leeuwarder Crt., 22- 5-1969.
- Hollum Hervormde kerk te Hollum (A) gaf bij restauratie verschillende geheimen prijs. In: Nieuwe Dockumer Crt., 6-11-1970.
- Holwerd Historische dag voor hervormd Holwerd. Vrijzinnigen en orthodoxen zijn weer in een gemeente verenigd. Scheiding duurde veertig jaar. Waaxens en Brantgum ook één gemeente. In: Nieuwe Dockumer Crt. , 20-2-1968.
- Hoorn Ingebruikneming van gerestaureerde kerk te Hoorn (Tersch.).In: Harlinger Crt., 1-4-1969.
- Hijlaard Lijkele van der VEN. Anno Domini 1887. Geschiedenis van de doleantie te Hijlaard. Leeuwarden 1970.
- Janum R. Steensma en W.J. Berghuis, De kerk te Janum. In: Bulletin v.d. Kon.Ned. Oudheidk. Bond 69 (1970), 53-61.
- Joure. D.M. van der Woude, Dissidente familiegemeente te Joure. In: Doopsgezind Jaarboekje 64 (1970), 65-69.
- De Knipe J.J. Kalma, As twa kibje hawwe se beide skuld (1664).In: De vrije Fries 50 (1970), 28-32.
- Kollum Kollumer kerk na ingrijpende restauratie een prachtig monument. In: Nieuwsblad van N.O. Friesland, 17-1-1968.
- Kollumer kerk kreeg muurschilderingen terug. In: Friesch Dagblad, 22-2-1969.
- H.M. van den Berg, Kollum in Oostergo. In: Bulletin v.d. Kon.Ned. Oudheidk.Bond 69 (1970), 62-72.
- Lutkewierum De gerestaureerde nederlands hervormde kerk te Lutkewierum is weer in gebruik genomen. In: Bolsswards Nieuwsblad, 4-4-1969.
- Nijland S.ten HOEVE, Inventaris van de archieven van de ned. herv. gemeente van Nijland, Leeuwarden 1970.
- S. ten Hoeve De kerk van Nijland. Nog enkele nieuwe gegevens. In: Sneeker Nieuwsblad, 10-4-1969.
- Oenkerk Yn reformearre tsjerke Oentsjerk apart oargel út krematorium. In: Friesch Dagblad, 27-6-1970.
- Oldeboorn N. Waringa, Kerk- en torenbouw te Oldeboorn. In: Het Klaverblad, 18-2-1969.
- Oostenijkerk W.T. KEUNE, Kerk en gemeente van Oosternijkerk. Metslawier 1970.
- Parrega Parregaasters restaureerden hun kerk. In: Bolswards Nieuwsblad, 16-12-1969.
- Rauwerd R.Steensma, De tsjerke fan Raerd Raerderhim) nou en eartiids. In: De Vrije Fries 50 (1970), 73-82.
- Schettens Geref. kerk te Schettens wordt wijk van Bolsward. In: Friesch Dagblad, 30-12-1970.
- Schraard Restauratie van de Schraarder kerk nadert voltooiing. Naar gegevens van A.H. Baart jr., architect, Leeuwarden. In: Kontakt, 26-10, 9-11 en 23-11-1968.
- L.Postma, De âlde Skraerder tsjerke pronket wer yn nije gloarje. In: Kontakt, 30-8-1969.
- Sint Jacobiparochie A. Fahner, Sint Jacob's kerk 125 jaar oud. In: De Bildtse Post,

- 14-8-1969.
- A. Fahner, Het tweede kerkgebouw van Sint Jacob. In: De Bildtse post, 21-8-1969.
- A. Fahner, Sint Jacob's kerk, III-IV. De nieuwe kerk van 1843/44. De architect Thomas Romein. In: De Bildtse Post, 28-8, 4-9 en 11-9-1969.
- Twijzel Na 7 maanden durende restauratie: negentig jaar oude ned.herv. kerk te Twijzel in gebruik genomen. Eerste steen voor herv. kerk (in 1878) en geref. kerk (in 1911) door dezelfde persoon gelegd. In: Nieuwsblad van N.O. Friesland, 20-12-1968.
- E-10 kerk Twijzel; aandacht voor andere vorm. In Friesch Dagblad, 15-11-1969.
- Veenwouden Honderd jaar chr. school. Veenwouden en Veenwoudsterwal gereed voor 4 dagen feest. In: Nieuwsblad van N.O. Friesland, 19-8 en 21-8-1970.
- Warga J.M. Welcker, Een 'rode' dominee: Gerrit Willem Melchers 1869-1952. In: Mededelingenblad. Orgaan v.d. Ned. Ver. tot beoefening van de soc. geschiedenis 37 (1970), 2-27.
- De Vries, Een Wargaaster dominee kon minister van onderwijs geweest zijn, wanneer hij dit gewild had; werd tenslotte schoolopziener. (ds.J. Nieuwold). In: De Havensbank, nov. 1970,21-22.
- Wetzens W. T. Keune, Dorpje kende grootste bloei in 17e eeuw. Wetzumer kerkje had tot 1842 een vrij zware zadeldaktoeren. In: Nieuwe Dockumer Crt. 5-6-1970.
- H. Drost, "Net een gekroond stukje aarde". Aktie voor behoud van eeuwen oud kerkje op mystieke terp. In: Dit is Friesland, sept. 1970, 18-21.
- Wons De doleantie te Wons. Eind vorige eeuw waren de kerkelijke gemoederen heet gebakerd. In: Bolswards Nieuwsblad, 25-8-1970.

III. Overige genootschappen.

- Sal de JONG Joods leven in de friese hoofdstad, 1920-1945. Voltooid verleden tijd. Leeuwarden 1970.
- R. Gemser Van de joodse gemeenschap in Harlingen keerde niemand terug. Herinneringen aan de jaren van Voor 1940. In: Harlinger Crt., 27-3-1970.

BIBLIOGRAFIE FRIESE KERKGESCHIEDENIS 1971

Onze kerkhistorische bibliografie wordt voortgezet met de lijst van publikaties in boeken, tijdschriften en kranten, verschenen in 1971, ook ditmaal aangevuld met de titels van publikaties, die een vorige maal onvermeld bleven. Als steeds houd ik mij voor op- en aanmerkingen aanbevolen.

D.J.M. Zeinstra

A. Godsdienst en kerkelijke geschiedenis algemeen

- J.J. Kalma Panorama van Friesland in 1969 en 1970. Kerkgeschiedenis. In: De vrije Fries 50 (1970) 95-96, en 51 (1971) 104-105.
- D.J.M. Zeinstra Bibliografie friese kerkgeschiedenis 1970. In: Publikaties van de F. K. V. Folk en Tsjerke. Bijdragen, 67-72.
- Regn. STEENSMA Langs de oude friese kerken. Baarn 1971.
- H. Halbertsma Kerkopgravingen in Friesland (1). In: Stichting Alde Fryske Tsjerken. Publikaties, 53-86.
- J.J. KALMA Florianstelsel en tsjerke yn Fryslân. Bibliografy. Leeuwarden 1971.

B. De Kerk in de Middeleeuwen.

- R. Visser Het klooster Bethlehem te Oudkerk. (1170 -1580). In; Bergumer Crt. 27.8.1971. Oudheldkundigen zoeken nog steeds juiste plaats van klooster Lux Mundi. In 16e eeuw verwoeste klooster bestond wellicht uit enkele boerenhoeven. In: Aanpakken 14.10.1971.
- P. Steenstra Merkwaardig verhaal over bouwgeschiedenis Oldehove. In:t Kleine Krantsje 21.8.1971.

C. De Hervorming in Friesland

- H. Schoonhoven Antonius Folcardi van Boornbergum, pastoor in reformatietijd. In: De Vrije Fries 51 (1971) 61-67.

D. De Kerk in Friesland sinds 1580

I. Algemeen

- T. Brattinga Roomske en net-roomsk yn de 17de ieu. In: It Beaken 33 (1971) 188-193.
- J. Drewes en D.J. Mul, Godsdienstige opvattingen van Lieuwe van Aitzema. In: Proeven van Lieuwe van Aitzema. (1970), 59-70.

II. De Katholieke kerk

- M. de Vries Een achttiende eeuwse sneuper: Rintsje Reins van Tirns. In: Publikaties van de F. K.V. Folk en Tsjerke. Bijdragen, 73-92
- Regn. Steensma Atbraak Bonifatiuskerk onherstelbaar verlies voor Leeuwarder binnenstad. In: Leeuwarder Crt. 16.11.1971.
- Fries mozaiek. Een curieuze brochure over 't rijke roomse leven in Friesland. In: Leeuwarder Crt. 6.9.1971.
- GIDS voor de parochie St. Nicolaasga (Fr.). Deventer 1971.
- PAROCHIEGIDS Dokkum van de H. Martinus en H. Bonifatius en Gezellen. Dokkum 1971.
- PAROCHIEGIDS St. Werenfridus, Workum. Heerhugowaard 1970.
- Wekelijks eigen missen in huis aan Jacob van Akenstraat. Ook in Leeuwarden "gemeenschap" van orthodoxe katholieken. In; Leeuwarder Crt. 25.8.1971.

III. De Kerken van de Reformatie

a. Algemeen.

- J. van DAM   Geschiedenis van het Baptisme in Nederland. Arnhem 1970.
 J.G. RIEWALD   Reynier Jansen of Philadelphia. Early american printer. A chapter in
 seventeenthcentury nonconformity. Groningen 1970.
 (Jansen was afkomstig uit Harlingen).
- C.A. MUNTJEWERFF, Het denken en doen van de Gcreformeerde Bonder. Een onderzoek
 onder boeren in de Dokkumer Wouden. Wageningen 1971.
- J. J. Kalma   Frjemde dûmnys yn Fryslân. In: Flecht Op'e koai. (1971), 167-174.
 J. J. Kalma   Ut to dûmnyspriuwen. In: Mar ik sil stride. Waling Dijkstra, 1821-1914.
 (1971), 178-185.
- D.M. van der Woude, Ut'e lapekoer. Andries Wiegers Sikkema, preker uit de Wouden. In:
 Leeuwarder Crt. 12.8.1971.
- J. Oegema   Veel bekende Woudfriese families hebben doopsgezinde voorouders. In:
 Nieuwsblad van N.O. Friesland 11.6.1971.
- C. P. Hoekema   Frans Hendriks Pasma, 21 okt. 1886 - 14 aug. 1970.(Doopsgezind
 predikant). In: Doopsgezind Jaarboekje 65 (1971) 20-22.

b. Plaatselijk.

- Akkerwoude   De situatie omstreeks 1775. De hervormde diakoniebezittingen te
 Akkerwoude twee eeuwen her. In: Nieuwsblad van N.O. Friesland
 17.3.1971.
- Allingawier   Sluiting kerk deed voor sommige Allingawiersters de deur dicht. In:
 Leeuwarder Crt. 28.8.1971.
 Kerkelijke samenwerking in Exmorra-Allingawier brengt onrust in
 dorpen. In: Friesch Dagblad 24.8.1971.
- Beetgumermolen   Christelijk onderwijs in Beetgumermolen en omstreken honderd jaar. In:
 Leeuwarder Crt. 21.6.1971.
- Bergum   Langs onze oude friese kerken. In Bergum kon de toren de (kruis)kerk
 niet bijhouden. Een veelbewogen bouwgeschiedenis. In: Leeuwarder Crt.
 1.4.1971.
- Bolsward   Langs onze oude friese kerken. Over kerk te Bolsward is een boek te
 maken. Wereldbekend snijwerk op koorbanken en preekstoel. In:
 Leeuwarder Crt. 22.7.1971.
- In Bolsward 100 jaar "kleine oecumene". Evangelisatievereniging
 doorstond de crisis, maar overleefde zichzelf. In: Bolswards Nieuwsblad
 10.8.1971.
- Burgemeester van Bolsward kocht de Broerekerk. De 'kleine oecumene'
 werd voltooid. In: Bolswards Nieuwsblad 17.8.1971.
- Bozum   Langs onze oude friese kerken. Baardeloze Christus in kerk te
 Bozum."Belangwekkend romaans kerkgebouw". In: Leeuwarder Crt.
 30.9.1971.
- Britswerd   D.M. van der Woude, Ut'e lapekoer. Kromwal oud Mennistenerf. In:
 Leeuwarder Crt. 8.4.1971.
- Buitenpost   Langs onze oude friese kerken. Buitenkant maar weinig aantrekkelijk in
 Buitenpost. Uniek doopvont uit tijd gothiek. In: Leeuwarder Crt.
 25.3.1971.
- Burum   Eerste christelijke school in wijde omgeving. Op 6 September 100 jaar
 christelijk te Burum. In: Nieuwsblad van N.O. Friesland 9. 1971.

- Kristlike skoalle yn Bûrum bistiet hûndert jier. Nijsgjirrich notuleboek út bigjintiid. In: Friesch Dagblad 12.11.1971.
- Damwoude 50 jaar christelijke MAVO in Dantumadeel. Hoofd der school: "It skip hat wol averij hawn mar is net sonken". In: Nieuwsblad van N. O. Friesland 1-10 en 4-10-1971.
Zie ook: Akkerwoude en Driesum (kerk Dantumawoude).
- Dokkum Langs onze oude friese kerken. Kleine kerk van Dokkum werd na 1580 grote kerk. "Onder deze kerk zit nog een kerk" (en nog een). In: Leeuwarder Crt. 23.12.1971.
- Drachten .....EN te doen onderwijzen. 100 jaar christelijk onderwijs Drachten, 1871-1971. Drachten 1971.
- Christelijk onderwijs in Drachten bestaat 100 jaar. Vereniging telt nu twaalf scholen en 2100 leerlingen. In: Friesch Dagblad 10. 12. 1971.
- Driesum S. ten Hoeve. De kerken van Driesum en Dantumawoude. Enige archivarische gegevens. In: Publikaties van de F. K. V. Folk en Tsjerke. Bijdragen, 55-62.
E. Monsma, 25 jaar vrijmaking te Driesum-Wouterswoude. In Nieuwsblad van N.O. Friesland 15.1 en 5.2.1971.
- Ee De zadeldaktoeren werd in 1868 afgebroken. Hervormde kerktoren te Ee had dringend herstel nodig. Toren uit 1869 naar voorbeeld te Suameer? In: Nieuwsblad van N.O. Friesland 30.1971.
- Exmorra Langs onze oude friese kerken. Exmorra: harmonie van oud en nieuw. Muurschilderingen in schip uit omstreeks 1530. In: Leeuwarder Crt. 5.8. 1971.
Zie ook: Allingawier.
- Follega A. E. Klijsma, Kerk te Follega. In: Zuid-Friesland 24. 9. 1971.
- Foudgum R.v.d. KOOY, Een stukje kerkgeschiedenis en dorpsgeschiedenis van de hervormde gemeente Foudgum c.a. en de gereformeerde kerk Raard c.a... Foudgum 1971.
- Franeker Langs onze oude friese kerken. Franeker Martini is museum van zerken. In: Leeuwarder Crt. 28.10.1971.
- Hallum Honderd jaar christelijk onderwijs te Hallum. Van "niet-kerkgebonden" naar vrije christelijke school. In: Friesch Dagblad 5.6.1971.
- Harlingen Langs onze oude friese kerken. Harlinger kerk was dom van Almenum. In: Leeuwarder Crt. 17. 9. 1971.
- Hollum Ameland. (Oudheidkundige onderzoekingen in de N.H. kerk van Hollum). In: Nieuwsbulletin van de Kon. Ned. Oudheidkundige Bond 1971, 28-30.
- Holwerd Langs onze oude friese kerken. Holwerd: kerk met hoge toren en rijk koperwerk. In: Leeuwarder Crt. 2.9.1971.
- Huizum Langs onze oude friese kerken. Kerkinterieur Huizum bijzonder gaaf en mooi. In: Leeuwarder Crt. 25. 11. 1971.
- Gedegen onderricht in statige school. Christelijk Gymnasium Huizum bestaat 50 jaar. Leeuwarder Crt. 3.9.1971.
- Jouswier Kerk te Jouswier wordt aangeduid als "de Bargekerk". In: Nieuwe Dockumer Crt. 1.10. 1971.
- Kimswerd Langs onze friese kerken. Het zadeldak en het gave interieur van Kimswerd. Muurwerk erg interessant. In: Leeuwarder Crt. 11.3.1971.
- Kollum Langs onze oude friese kerken. Kollum: architectuur en muurschilderingen met Groninger invloed. In: Leeuwarder Crt.

- 19.8.1971.
- Koudum Langs onze oude friese kerken. Waardevol meubilair in kerk van Koudum. In: Leeuwarder Crt. 18.11.1971.
- Kubaard Honderd jaar christelijk onderwijs. Zondagsschool van Kubaard groeide uit tot christelijk nationale school. In: Friesch Dagblad 5.11.1971. Hûndert jier kristlik ûnderwiis to Kûbaerd. In: Bolswards Nieuwsblad 12.11.1971.
- Leeuwarden Interessante ontdekkingen. Grote Kerk Leeuwarden bestond reeds in 1245. In: Leeuwarder Crt. 29.4.1971.
- Romaans kloosterpoortje is meer dan zeven eeuwen oud.
- Bouwgeschiedenis van de Grote Kerk is nu onthuld. In: Leeuwarder Crt. 6.4.1971.
- B. den O(udsten), Grote Kerk te Leeuwarden geeft geheimen prijs. Vijf 16e eeuwse wandschilderingen, fraaie zerken en nissen gevonden. In: Dit is Friesland, mrt. 1971, 12.
- S. ten Hoeve, Twee stadhoudelijke gestoelten te Leeuwarden. In: De vrije Fries 51 (1971) 68-77.
- VIJFENZEVENTIG-JARIG bestaan. Gedenkschrift ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan van de Baptistengemeente te Leeuwarden, 1896-1971. Leeuwarden 1971.
- RAPPORT van de doorlichtingscommissie van de Hervormde gemeente Leeuwarden. Uitgebracht 26 september 1971. Leeuwarden 1971.
- M. J. van Lennep, De Lutherse gemeente te Leeuwarden. In: Sola fide 22 (1971) 13-15.
- Zie ook: Huizum.
- Marssum Langs onze oude friese kerken. Kerk van Marssum is van binnen "een pracht" Gaaf geheel uit einde 17e eeuw. In: Leeuwarder Crt. 9.12.1971.
- Metslawier Oostdongeradeel. (N.H. kerk Metslawier). In: Nieuwsbulletin van de Kon. Ned. Oudheidkundige Bond 1971, 95.
- Oldeboorn J. Jongepier. De historie van het orgel en de kerk te Oldeboorn (Fr.). In: Orgelvriend 13 (1971) nr. 12, 6-7.
- Oosterend F.K. REITSMA, De Martinikerk van den dorpe Oosterend. Kollum 1971.
- Raard Zie: Foudgum.
- Schraard S. D.S(chaaf), De kerkelijke sanering neemt toe.... Gereformeerde kerk te Wons en Schraard binnenkort dicht. In: Kontakt 11. 12.1971.
- Sexbierum. Langs onze oude friese kerken. De unieke "stoelboom" in de kerk van Sexbierum. Topprestatie van Hempel. In Leeuwarder Crt. 4.3.1971.
- Sint Annaparochie Langs onze oude friese kerken. Kerk in Sint Anne, waarin Rembrandt niet trouwde. In: Leeuwarder Crt. 14.10.1971.
- Surhuizem De christelijke school te Surhuizem was de eerste in wijde omgeving (1883) In Nieuwsblad van N.O. Friesland 31. 12. 1971.
- Ternaard Kerkgebouw hervormde gemeente Ternaard zal worden gerestaureerd. Honderd jaar geleden kreeg de kerk een nieuwe toren. In: Nieuwe Dockumer Crt. 17.8.1971.
- Tjalleberd D.M. van der Woude, Ut 'e lapekoer Mennistenkerk Tjalleberd. In: Leeuwarder Crt. 18.6.1971.
- Veenwoudsterwal Kandidaet G. Venema oer 100 jier grifformearde tsjerke to Feanwâldsterwâl. Yn 1850 to Burgum it bigjin. In: Nieuwsblad van N. O. Friesland 17.9.197

- Welsrijp "De Here is mijn banier". Eeuwfeest christelijk onderwijs in Welsrijp. In Friesch Dagblad 18.5. 1971.
- Honderd jaar christelijk onderwijs Welsrijp. In: Bolsward Nieuwsblad 4.6.1971.
- Westergeest Welke historie verbergt de hervormde kerk van Westergeest? Excursies van culturele raad en geakunde-commissie Kollumerland. In: Nieuwsblad van N.O. Friesland 14.6. 1971.
- Wetzens Verhalen en raadsels rond de kerk van Wetzens. In: DIF, nov. 1971, 20.
- Witmarsum Kristlike skoalle yn Wytmarsum fiert 100-jierrich bistan. "Earmste minsken dy't trou bleaunen..." In: Friesch Dagblad 13.10.1971.
- Honderd jaar christelijk onderwijs in Witmarsum. H. Algra: Schoolstrijd hevig in Wonseradeel. In: Friesch Dagblad 1.11.1971.
- Wirdum J. D(ykstra), By de ynwijjing fan it nije oargel vn 'e greate tsjerke yn 1790. In: De Tuorkefretter, bijz. nr. 6 (aug. 1969) 11-13.
- Wons Zie: Schraard.
- Workum Langs onze oude friese kerken. De grote Sint Gertrudis van Workum. In: Leeuwarder Crt. 25.2.1971.
- B. van Haersma Buma. Het Jan Harmens-orgel te Workum. In: De vrije Fries 51 (1971) 82-92.
- Wouterswoude Zie: Driesum.

Evenals in de voorafgaande jaren verdienen nog vermelding de bijdragen van Maarten Seybel in het Friesch Dagblad over friese kerkorgels, artikelen die wij hier omwille van de ruimte niet stuk voor stuk hebben vermeld.

IV. Andere genootschappen

- De foto van de week. (Van de voormalige joodse synagoge te Bolsward met aantekeningen betreffende de geschiedenis van de joodse gemeenschap aldaar). In: Bolswards Nieuwsblad 16.4.1971.
- Fries mozaiek. 'n Vergeten begraafplaats. Herinnering aan de verdwenen mediene van Gorredijk. In: Leeuwarder Crt. 16.6.1971.
- A. E. Klijnsma De Joden in Lemmer. In: Zuid-Friesland 23.7.1971.

BIBLIOGRAFIE FRIESE KERKGESCHIEDENIS 1972

A. Godsdienst en kerkelijke geschiedenis algemeen

- H. Halbertsma Kerkopgravingen in Friesland (2). In: Stichting Alde Fryske Tsjerken. Publikaties, 98-120.
- J. J. Kalma Panorama van Friesland in 1971. Kerkgeschiedenis. In: De vrije Fries 52 (1972) 98-99.
- D. J.M. Zeinstra Bibliografie friese kerkgeschiedenis 1971. In Publikaties van de F.K. V. Folk en Tsjerke. Bijdragen. 107-114.

B. De Kerk in de Middeleeuwen en Hervormingstijd

- H. A.M. Andela De relaties tussen het beeld van O. L. Vrouw van Sevenwolden. het z.g. Mirakelboek en de voormalige Kapelle op de post te Bolsward (1). In: Publikaties van de F.K.V. Folk en Tsjerke. Bijdragen, 115-128.
- Cornelius I. DAMEN, Geschiedenis van de Benediktijnenkloosters in de provincie Groningen. Assen 1972. Proefschrift Nijmegen. (Belangrijk ook voor de geschiedenis van de friese Benediktijner kloosters).
- Korte schets voormalige Leeuwarder kloosters. In: Leeuwarder weekblad 18-5-1972.
- Tussen Citeaux en Rinsumageest. Klooster Fontenay geeft indruk van friese Klaarkamp. In: Friesch Dagblad 18-11-1972.
- R. Visser, Uit de historie van het Bergklooster. En: Nogmaals het Bergklooster. In: Bergumer Crt. 14-1-1972 en 11-4-1972.

C. De Kerk in Friesland sinds 1580

I. De Katholieke Kerk

- G. Wartena R.K. Jirnsum om 1700 hinne. In: De Stim fan Raerderhim, aug. 1972, 9-10.
- R.F. Vulsmā Wonen te Hindelopen en dopen te Bakhuizen in de 18e eeuw. In: Gens nostra 27 (1972) 164-167.
- Bewogen historie van parochie. Graf van laatste aartspriester van Friesland in Sint Niek. In: Friesch Dagblad 5-9-1972.
- R. Steensma Een negentiend'eeuws pastoor kijkt terug. (Pastoor von Schelwe van Wijtgaard). In: Publikaties van de F. K. V. Folk en Tsjerke. Bijdragen, 93-101.
- E.R.M. TAVERNE en A.K. DAMSTRA, De kerk van de H.H. Bonifacius en Gezellen te Leeuwarden. Leeuwarden 1972.
- Joseph REES Titus Brandsma. A modern martyr. London 1971.
- 'n School gebouwd van centen. (De r.k. ver. "Een cents schoolpenning" te Franeker). In: Leeuwarder Crt, 6-6-1972.

II. De Kerken van de Reformatie

a. Algemeen

- C. van der Woude Amēsius afscheid van Franeker. In: Nederlands archief voor kerkgeschiedenis. N.R.52 (1972) 153-177.
- G. Abma Dissenters yn 1672 Of de Mennisten wine har foar it jild wei. In: Friesland in het rampjaar 1672. It jier fan de miste kansen. (1972) 175-185.
- J.J Kalma It rampjier en de dûmnys. In: Friesland in het rampjaar 1672. It jier fan de miste kansen. (1972) 144-174.
- M. Seybel, Orgels in Friesland. In: Friesch Dagblad, 5-2, 19-2, 8-4, 15-4 en 22-4-1972.

b. Plaatselijk

Aalsum	J. ter STEEGE, Vinea Domini. Geschiedems van de kerkelijke gemeente Aalsum-Wetzens. Dokkum 1972. R. de Beer, De zaak-Brunsveld. Een konflikt in de geref. gemeente Aalsum-Wetsens in de 17e eeuw. In: De vrije Fries 52 (1972) 80-88.
Brantgum	W. T. KEUNE, Kerk en dorp van Brantgum. Drachten 1972.
Dantumawoude	In de 17e eeuw vormden de Doopsgezinden van de gemeente te Dantumawoude een grote familie. In: Nieuwsblad van N. O. Friesland 2-8-1972.
Deinum	Restauratie St. Janskerk te Deinum is bijna klaar. In: Friesch Dagblad 6-12-1972.
Dokkum	't LYCEUM in zilver. Gedenkboek ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van de christelijke scholengemeenschap Oostergo te Dokkum. 1947-1972. 1972.
Drachten	Langs de oude friese kerken. Drachten kreeg voor twee kerken één terugbouw uit 1743 met harmonisch interieur. In: Leeuwarder Crt. 3-3-1972. GEDENKBOEK 15 jaar Ichthus college Drachten. Drachten 1970. TIEN jaar CMTS. Drachten 1971.
Dronrijp	Langs de oude friese kerken. In Dronrijp is het toren die 't hem doet. In het interieur is het meubilair van belang. In: Leeuwarder Crt. 14-1-1972.
Edens	Jan Piers Eringa. Herdenking van zijn 100e sterfdag. In: Bolswards Nieuwsblad 28-1-1972.
Eesterga	Zie: Lemmer.
Engwierum	Kerken van Engwierum streven naar nauwere samenwerking. In: Nieuwsblad van N.O. Friesland 21-7-1972.
Finkum	Gereformeerde kerk Hijum-Finkum 100 jaar. In: Friesch Dagblad 21-12-1972.
Follega	Zie Lemmer.
Genum	H.M. van den Berg, De kerken van Genum en Lichtaard. In: Stichting Alde Fryske Tsjerken. Publikaties, 87-98.
Holwerd	Tsjerke hûndert jier. Finen Holwert diene it mar. In: Friesch Dagblad 27-5-1972.
Hornsterzwaag	Deze herfst definitief buiten gebruik: Kerk Hoornsterzwaag bestemd voor sloop? In: Leeuwarder Crt. 12-9-1972.
Hijum	Zie: Finkum.
Jorwerd	Langs de oude friese kerken. Toren van Jorwerd is pronkstuk in tufsteen. Combinatie romaanse en gotische bouwstijl. In: Leeuwarder Crt. 5-4-1972.
-----	Laatste dienst van zelfstandige gemeente Jorwerd. In: Leeuwarder Crt. 8-4-1972.
Joure	Langs de oude friese kerken. Grietman was bouwheer Jouster kerk en toren. In: Leeuwarder Crt. 17-2-1972.
De Knipe	D.M. van der Woude. Ut 'e lapekoer. Annie Zernike, eerste vrouwelijke predikant. (Doopsgez.) In: Leeuwarder Crt. 16-3-1972.
Kollumerpomp	Vijftig jaar gereformeerde kerk te Kollumerpomp. Op zondag 14 januari herdenking in kerk en dorps huis. In: Nieuwsblad van N.O. Friesland 22-12-1972.
Leeuwarden	Grote kerk in Leeuwarden herbergt nog veel geheimen. Restauratie is begonnen, maar uiterlijk staat nog niet vast. In: Leeuwarder Crt. 2-11-1972.

-----	Twee belangrijke vondsten in Grote kerk Leeuwarden. In: Friesch Dagblad 10-11-1972.
-----	H. ten Hoeve, Grote kerk naar nieuwe luister. In: Uw Leeuwarden, dec.1972, 12-13.
Lemmer	J. de Jong, Geschiedenis van de Nederlands Hervormde kerk met toren te Lemmer. In Zuid-Friesland 24-11 t/m 22-12-1972.
-----	A.E. Klijsma, De kerk en de floreenplichtingen. (Te Lemmer, Eesterga en Follega). In: Zuid-Friesland 18-2-1972.
Lichtaard	Zie: Genum.
Lions	Het wonder van Lions. In: Leeuwarder Crt. 1-7-1972.
Oldeberkoop	J.J. Spahr van der Hoek, In het huis van Bonifatius. In: Oldeberkoop. (1972) 81-97.
Oldeboorn	Langs de oude friese kerken. Boarnster toer voorbeeld Hollandse Renaissance. In; Leeuwarder Crt. 17-3-1972.
-----	Gereformeerden met Hervormden samen op weg in Oldeboorn. In: Leeuwarder Crt.13-12-1972.
Oosterbierum	Een eeuw christelijk onderwijs te Oosterbierum. In: Franeker Crt. 15-9-1972.
-----	Honderd jaar christelijk onderwijs te Oosterbierum. In: Friesch Dagblad 13-9-1972.
Oosterzee	F.F. Veldstra, De Ned. Herv. kerk en toren van Oosterzee. In: Zuid Friesland 5-5-1972.
Oudwoude	Fyftich jier kristlike skoalle yn Aldwâld; feest op 21 septimber. In: Friesch Dagblad 16-9-1972.
Sint Johannesga	Kristlike Skoalle Sint Jansgea bistiet 50 jier. In: Friesch Dagblad 17-11-1972
Sneek	H. Halbertsma. Uit de historie van de doopsgezinde kerk. In: Sneeker Nieuwsblad 8-5, 18-5, 1-6 en 12-7-1972.
Stiens	D.M. van der Woude. Ut 'e lapekoer. Dominee Bruins van Stiens. In: Leeuwarder Crt. 14-9-1972.
Terzool	S. D. Dijkstra. Hwat dt de skiednis fan de grifformearde tsjerke en skoalle yn Tersoal . In: De Stim fan Raerderhim. mrt. 1972. 3-4.
Tjalleberd	D. M. van der Woude, Winkler Prins in zijn eerste gemeente. In: Doopsgezind jaarboekje 66 (1972) 51-57.
Tzum	H. W. van der Meulen. Tzummer kerk in het midden. In: Franeker Nieuwsblad 17-11-1972.
Veenwoudsterwal	G. VENEMA. Fan Tuskendiken nei de wâl. Ien en oar út de skiednis fan de Grifformearde Tsjerke fan Feanwâldsterwâl. Feanwâlden 1972.
Wetsens	Zie: Aalsum.
Wommels	H.W. KUIPERS, Nederlands Hervormde kerk Wommels. Oosterend 1972.
Wons	Gereformeerd kerkje te Wons is te koop. In: Friesch Dagblad 22-11-1972.
-----	Gereformeerde kerk te Wons is te koop. In: Bolswards Nieuwsblad 24-11-1972.
Ysbrechtum	R. Steensma, Inkelde oantekeningen by de bou fan de nije tsjerke to Ysbrechtum yn 1865. In: De vrije Fries 52 (1972) 63-67.

III. Andere gemeenschappen

- H. Beem   Welke boeken bezaten Joden in een Nederlandse provinciestad in de 18^e eeuw? In: *Studia Rosenthaliana* 6 (1972) 71-75. (Betreft Leeuwarden).
Dertig jaar geleden werd Leeuwarden van z'n joodse inwoners beroofd. In: *Leeuwarder Crt.* 15-4-1972.
- H. Drost,   Joodse gemeenschap heeft in Friesland nog vijftig leden. In *Kfar-Batja* (in Israël) leeft herinnering voort. In: *Dif*, apr. 1972, 4-6.

D.J.M. Zeinstra.

BIBLIOGRAFIE FRIESE KERKGESCHIEDENIS 1973

A. Godsdienst en kerkelijke geschiedenis algemeen

- J.J . Kalma   Panorama van Friesland in 1972. Kerkgeschiedenis. In: *De vrije Fries* 53 (1973) 109-110.
- D. J.M. Zeinstra   Bibliografie friese kerkgeschiedenis 1972. In: *Publikaties van de F.K.V. Folk en Tsjerke. Bijdragen*, 158-162.
- W. Dolk   Grafstenen in en rond de oude friese kerken. In: *Stichting Alde Fryske Tsjerken. Publikaties*, 145- 169.
- K. de Vries   Die staatliche und kirchliche Geschichte der westfriesischen Inseln. In: *Friesisches Jahrbuch* 1973, 20-30.

B. De Kerk in de Middeleeuwen en Hervormingstijd

- Auke Jelsma   De blaffende hond. Aspecten uit het leven van Wynfret-Bonifatius (± 672-754). 's Gravenhage 1973.
- H.J. Oldenhof   Tsjerke en wrâld yn de Midsieuwen. In: *Skiednis fan Menameradiel* (1972) 15-41.
- H.A.M. Andela   De relaties tussen het beeld van O.L. Vrouw van Sevenwolden, het z.g. Mirakelboek en de voormalige Kapelle op de Post te Bolsward (2 en 3). In: *Publikaties van de F.K.V. Folk en Tsjerke. Bijdragen*, 129-157.
- G. (G. R. Groustra)   Fredich hoarnleger ûnder Ferwert. Moat der ek tinkstien komme foar Foswert? In: *Friesch Dagblad* 6-7-1973.
- G. (G. R. Groustra)   Noch oerbliuwsels fan it Barrakonvint yn Burgum. In: *Friesch Dagblad* 3-11-1973.
- R. Steensma   De peidoarren. In: *Us wurk* 21-22 (1972-1973) 211-214.
- P. Palma   len en oar oer it Rypster tsjerkesulver fan foar de Herfoarming. In: *Skiednis fan Menameradiel* (1972) 43-49.
- Christoph BORNHÄUSER   *Leben und Lehre Menno Simons. Ein Kampf um das Fundament des Glaubens* (etwa 1496- 1561). Neukirchen-Vluyn 1973. Proefschrift Heidelberg.

C. De Kerk in Friesland sinds 1580

I. De Katholieke Kerk

- It hat yn 1537 to Snits kreaake mei it leauwe. (Verslag door G.R. Groustra van lezing H.J. Oldenhof over de katholieken in Sneek met name na de Hervorming, gehouden voor Folk en Tsjerke op 12 mei 1973). In: Friesch Dagblad 14-5-1973.
- H.J. Oldenhof De parochy Dronryp nei 1580. In: Skiednis fan Menameradiel (1972) 67-90.
- G. Th. HUIZINGA Nota over de gang van zaken van de St. Bonifatiuskerk te Leeuwarden vanaf 1965 tot heden. Leeuwarden 1973.
- Toekomst Martinuskerk in Sneek nog onzeker. In: Friesch Dagblad 14-5-1973.

II. De Kerken van de Reformatie

a. Algemeen.

- J.J. Kalma De tsjerke yn Menameradiel nei de Midsieuwen. In: Skiednis fan Menameradiel (1972) 51-66.
- Fr.L. van Wel Maria Sibylla Merian (Labadiste), In: Spiegel historiael 8 (1973) 594-600.
- S. ten Hoeve Geschilderde glazen in friese kerken, in het bijzonder uit de 18de eeuw. In: Stichting Alde Fryske Tsjerken. Publikaties, 121- 144.
- J.C. de BRUINE Herman Venema, Een nederlandse theoloog in de tijd der Verlichting. Franeker 1973. Proefschrift Groningen.
- L. H. MULDER Revolte der Fijnen. Een studie omtrent de afscheiding van 1834 als sociaal conflict en sociale beweging, met een bronnenonderzoek in een achttal friese dorpsgebieden. Groningen 1973. Proefschrift Amsterdam.
- J.J. Kalma De Kerk en het broodproer. (in 1847). In: De vrije Fries 53 (1973) 43-51
- T. Brattinga It kristlike by Piter Jelles Troelstra. In: It Beaken 35 (1973) 169-178.
- T. Haak Friese kerken kwamen bijeen. Friesland krijgt een oecumenisch centrum. In: Kerknieuws 31 (1973) 161-162.

b. Plaatselijk

- Akkrum D.M. van der Woude, Ut'e lapekoer. Vernaning en orgel van Akkrum. In: Leeuwarder Crt. 4-10-1973.
- Anjum Restauratie moet proces tot staan brengen. Muren Anjumer kerk hellen steeds meer over. In: Friesch Dagblad 23-6-1973.
- W.T. KEUNE, De Kerk van Anjum in het licht van oude rekeningen. Met medewerking van C. Ginjaar en J. Schaafstra. Dokkum 1973.
- Kerk van Anjum bezit zeer rijke historie. Interessante gegevens uit oude rekeningen. In: Friesch Dagblad 6-1973.
- Balk Yn de âlde skoalle. By de fornijing fan de kristlike basisskoalle to Balk. In: Balkster Crt. 17-3-1973.
- Brantgum Verrassing bij het schoonmaken. Brantgums kerkje blijkt voor de helft romaans. In: Leeuwarder Crt. 22-1-1973.
- Kans op restauratie van gehele exterieur Brantgumer kerkje. Verschillende interessante ontdekkingen. In: Nieuwe- Dockumer Crt.

- 6-3-1973.
- Britswerd Kerkje in Brantgum ouder dan men dacht. In: Friesch Dagblad 8-3- 1973.
 Schotanus zerken kwamen in Britswerd bloot. Bij voorbereiding
 restauratie kerk. In: Leeuwarder Crt. 10-10-1973.
- Burum Restauratiewerkzaamheden onthulden stukje lokale historie. (kerk
 Britswerd). In: Bolswards Nieuwsblad 12-10-1973.
 P. Offringa, De geschiedenis rond de hervormde kerk te Burum. In:
 Nieuwsblad van N.O. Friesland 11-5 en 18-5-1973.
- Damwoude Christelijke scholenfusie te Damwoude aanvaard. In: Nieuwsblad van
 N.O. Friesland 24-1-1973.
- Gereformeerde kerk te Damwoude viert 100-jarig bestaan. In:
 Nieuwsblad van N. O. Friesland 16-2-1973.
- Ontstaan uit twee gemeenten. Gereformeerde kerk Damwoude bestaat
 honderd jaar. In: Friesch Dagblad 24-2-1973.
- Deinum Jac. SMIT, De St. Janskerk te Deinum. Sneek 1973.
- Dokkum W.T. KEUNE, Doopsgezind en remonstrant in Dokkum. Met
 medewerking van C. Ginjaar en J. Schaafsma. Dokkum 1973.
- Genum H. Halbertsma, Genum (n.h. kerk). In: Nieuwsbulletin v.d. Kon. Ned.
 Oudheidk. Bond 1973, 101.
- Giekerk R. Visser, De Trynwâlden. De kerk te Giekerk. In: Bergumer Crt.
 26-1-1973.
- Hindeloopen Gereformeerd en Hervormd vanaf dit weekeinde samen één predikant in
 Hindeloopen. In: Leeuwarder Crt. 9-6- 1973.
- Hollum J. KAMERLING en W.T. KEUNE, De restauratie van de Nederlandse
 Hervormde kerk van Hollum, (1970-1972). Hollum 1973.
- Hijlaard G. FABER, De skiednis fan hûndert jier kristlik ûnderwiis to Hilaerd,
 1873- 1973. Dronrijp 1973.
- Honderd jaar christelijk onderwijs te Hijlaard Aantal leerlingen blijft
 stijgen. In: Friesch Dagblad 4-9-1973.
- Joure H.S., "De rike toe r fan Westermar". In: Jouster Crt. 25-10-1973.
- Jutrijp "Het haantje is vervlogen". (de in 1912 afgebroken n.h. kerk). In: Sneker
 Nieuwsblad 12-2-1973.
- Kollum R. BOSGRAAF, De Maartenskerk te Kollum. Met medewerking van J.J.
 M. Vegter, B. van Raalte, Regn. Steensma e.a. Kollum 1973.
- Kollumerpomp Vijftig jaar gereformeerde kerk Kollumerpomp. In: Friesch Dagblad
 4-1-1973.
- Gereformeerde kerk Kollumerpomp herdacht 50-jarig bestaan. In:
 Nieuwsblad van N.O. Friesland 17-1-1973.
- Kollumerzwaag Monumenten in Kollumerland. De hervormde kerk te Kollumerzwaag.
 In: Nieuwsblad v.N.O. Friesland 26-1-1973
- Kortezwaag D.M. van der Woude, Ut 'e lapekoer. Het kerkje van Kortezwaag. In:
 Leeuwarder Crt. 23-8-1973.
- Leeuwarden H. ten Hoeve, De Greate Tsjerke to Ljouwert. In: De Strikel 16 (1973)
 73-75.
- Lichtaard H. Halbertsma, Lichtaard. (n.h. kerk) In: Nieuwsbulletin v.d. Kon. Ned.
 Oudheidk. Bond 1973, 101-102.
- Moddergat Armoede, maar schuldenvrij begin. Schoolstichting in Moddergat. (chr.
 school). In: Friesch Dagblad 20-7-1973.
- Nijland G.C. Stellingwerf-Jentink, De toren van Nijland. (overgenomen uit de
 Leeuwarder Crt. van 2 nov. 1903). In: It Nijslân, jann. 1973, 5-7.

- S. ten H(oeve), Beschrijving van het in loodregten stand brengen van den toren te Nijland. Medegedeeld door den heer A. Breunissen Troost, architect te Sneek. (in 1866). In: It Nijslân, febr. 1973, 2-4.
- S. ten Hoeve, Dr. Philippus Hoedemaker to Nijlân (1888-1890). In: It Beaken 35 (1973) 179-192.
- Oldeholtpade M.J. van Meurs, 'n Dwaalgast in Z.O. Friesland. Het kabinetorgel in Oldeholtpade. Orgel heeft 'n rijke historie. In: Stellingwerf 28-6-1973.
- Oudehorne J. KEIZER, De "Meester S. Wijbrandischool", 1923-1973. 50 jaren christelijk onderwijs te Oudehorne e.o. Oudehorne 1973.
- Sneek H. Halbertsma, Van posthuiskapel tot gevangenis. Uit de geschiedenis van de Kleine- of Broerekerk. In: Sneeker Nieuwsblad 13-8, 16-8, 27-8, 10-9, 17-9 en 20-9-1973.
- Stiens Christelijk onderwijs te Stiens honderd jaar. Snelle groei in laatste jaren. In: Friesch Dagblad 21-4-1973.
- Westerveer Zie Joure.
- Wetzens Interessante ontdekkingen bij kerkrestauratie Wetzens. St. Vituskerk had vroeger gewelven. In: Friesch Dagblad 9-2-1973.
- Vituskerk te Wetzens in de steigers. Tal van interessante vondsten. In: Nieuwe Dockumer Crt. 16-2-1973.
- J. ter Steege, De geschiedenis en de restauratie van de Vituskerk van Wetzens. In: Nieuwsblad van N.O. Friesland 13-7-1973.
- Winsum 100 jaar chr. nat. onderwijs te Winsum. In: Franeker Nieuwsblad 9-11-1973.
- Honderd jaar christelijk onderwijs in Winsum. "Maar liever met God dan met subsidie". In: Friesch Dagblad 10-11-1973.
- Wurdum J. Dykstra, Grifformearde tsjerke yn Wurdum hûndert jier. De earste grifformearden yn Wurdum. In: De Tuorkefretter 5, nû 9 (15-11-1973).
- Workum Het orgel in de hervormde kerk. In: Friso 9-8-1973.
- Wouterswoude De kerk van Wouterswoude werd in 1805 verbouwd. In: Nieuwsblad van N. O. Friesland 26-10-1973.
- Zwagerveen Gereformeerde kerk te Zwagerveen in 1908. In: Nieuwsblad van N.O. Friesland 10-1-1973.

III. Andere genootschappen

- H. BEEM De Joodse gemeente te Sneek. Bolsward 1973.
- H. Beem Sefer Zikaron. Het memorboek van Harlingen en zijn achtergronden. In: Studia Rosenthaliana 7 (1973) 186-192.

D.J.M. Zeinstra.

BIBLIOGRAFIE FRIESE KERKGESCHIEDENIS 1974

A. Godsdienst en kerkelijke geschiedenis algemeen

- J.J. Kalma Panorama van Friesland in 1973. Kerkgeschiedenis. In: De vrije Fries 54 (1974) 106-108.
- RELIGIOGRAFYSKE bydragen. Deel 1 - . Assen 1974 –
Speciale nummers van It Beaken.
- J.S. Postma De Dissenters yn en sûnt de frânske tiid. (Oant 1840). In: It Beaken 36 (1974) 149-158.
- H.Th.M. Lambooi De viering van de zondag in fries-kerkelijke kringen, eerste helft 20ste eeuw. In: Publikaties van de F.K.V. Folk en Tsjerke. Bijdragen, 163-171.

B. De Kerk in de Middeleeuwen en Hervormingstijd

- D. WIJBENGA Evangeliepredikers in de lage Landen. Groningen 1974.
- H.A.M. ANDELA Gids voor de tentoonstelling "Zeven eeuwen Minderbroeders - 350 jaar statie" in het stadhuis te Bolsward, 13 t/ m 22 september 1974. Bolsward 1974.
- R. Steensma De midsieuske kleasters. In: Wymbritseradiel. Skiednis fan in Greidgritenij (1974) 28-52.
- R. Steensma Rond doopvont en altaar; middeleeuwse kerkelijke voorwerpen in het Fries Museum. In: De vrije Fries 54 (1974) 65-81.
- S.J. van der Molen Zeven eeuwen geleden kwamen Minderbroeders in Friesland. "Barrevoeters" hadden ook klooster in Leeuwarden. In: Leeuwarder Crt. 7-9-1974.
- H.A. (H. A. M. Andela) Zeven eeuwen Minderbroeders - 350 jaar statie. In: Bolswards Nieuwsblad 13-9-1974.
- G.(G. R. Groustra) Kûkherne hie bosk en buorrentsje. Alde Úthof fan it Klaerkampster kleaster. In: Friesch Dagblad 6-4-1974.
- Ald kleaster leit foar woest en mar is tichtgroeid. Oerbliuwsels stienbakkerij fan Klaerkamp foun. In: Friesch Dagblad 17-8-1974.
- G.(G. R. Groustra), Bouwekleaster Droegeham wie foar sjongende susters. Alde grêfstien wurdt aenst ynmitsele. In: Friesch Dagblad 10-8-1974.
- Burum. Verkoop van de bezittingen van het klooster. In: Contact. Uitgave van de V.V.V. Kollumerland c.a., februari 1974.

C. De Kerk in Friesland sinds 1580

I. De Katholieke Kerk

- Uit Warga's historie. Wargaster pastoors. In: De Havensbank, okt. 1974, 1-5.
- G. Mulder Papisten in Ooststellingwerf in de 17de en 18de eeuw. In: Driemaandelijkse bladen 26 (1974) 13-18.
- Gouden oorijzer in kelk te Warns (Over de r.k. gemeenschap te Warns, die in 1949 een eigen kapel kreeg). Leeuwarder Crt. 27-7-1974.
- Klooster Witmarsum gaat dicht, maar Vinea Domini blijft. Leeuwarder Crt. 5-10-1974.

II. De Kerken van de Reformatie

a. Algemeen

- Marthe van der DOES Antoinette Bourignon, sa vie (1616-1680) - son oeuvre. Groningen 1974. Proefschrift Groningen.
- Karel Porteman Dirck Camphuysen en de expressionistische geschiedschrijving. In: Nederlands archief voor kerkgeschiedenis. Nieuwe serie 54 (1974) 184-196.
- T.W. Meyer Anna Maria van Schuurman, "moeder" der Labadisten. In: De Hoeksteen. Tijdschrift voor vaderlandse kerkgeschiedenis 3 (1974) 183-194.
- L. Fuks Hebreeuws en Hebraïsten in Franeker in de 17e en 18e eeuw. In: Travels in the world of the Old Testament. Feestbundel voor prof. M.A. Beek (1974) 50-70.
- K.M. Witteveen S.H Manger, een Franeker theoloog in de achttiende eeuw- In: Nederlands archief voor kerkgeschiedenis. Nieuwe serie 54 (1974) 207-230.
- E.I.T. van der ZEE De prediker Joost Hiddes Halbertsma en zijn boek "De Doopsgezinden en hunne herkomst, benevens eenige kerkredenen". Een voorlopig onderzoek. Amsterdam 1974. Scriptie kweekschool Algemene Doopsgezinde Societeit.
- K. de Vries It ûntstean fan de kristlike skoallen yn Fryslân (1860-1870). In: It Beaken 36 (1974) 192-200.
- D.M. van der Woude Sjouke de Zee als Mennist. In: Doopsgezind jaarboekje 68 (1974) 62-67.
- R. STEENSMA Gebruik en bestemming van de acht kerkgebouwen van de Hervormde Gemeente Ried c.a. -Schingen c.a. 1974.

b. Plaatselijk

- Akkrum. B. SCHUURER en J. van den BOSCH, Rondom zadeldak en spits. Heerenveen 1974.
- Arum. Arum, verdwenen Doopsgezinde gemeente. In: Bolswards Nieuwsblad 29-3-1974.
- Bantega Met preekstoel was kerk in Bantega f 50,- goedkoper. (Vrije evangelische gemeente). In: Leeuwarder Crt. 23-3-1974.
- Bolsward J.A.J.M. VERSPAANDONK, Bolsward. De Martinikerk. Amsterdam 1974. (Misericorde-reeks).
- Bozum M. Seybel, Het orgel in de Hervormde kerk te Bozum. In: De Hoeksteen 3 (1974) 165-168.
- Britswerd Sporen gevonden van tufstenen kerk in Britswerd. In: Leeuwarder Crt. 24-5-1974.
- H.H.(H. Halbertsma), Opgravingen kerk Britswerd. In: Sneeker Nieuwsblad 20-5, 27-5, 30-5 en 6-6-1974.
- Broeksterwoude Chr. Nat. school te Broeksterwoude 75 jaar. Op 2 mei herdenkingsdienst in gereformeerde kerk. Nieuwsblad van N.O Friesland 24-4-1974.
- Christelijke school bestaat 75 jaar in Broeksterwoude. In: Friesch Dagblad 1-5-1974.
- Buitenpost D.M. van der Woude, Ut 'e lapekoer. Mennisten in Buitenpost. In: Leeuwarder Crt. 5-12-1974.

- Burgwerd   Uit de schoolgeschiedenis van Burgwerd. Ups en downs, wel en wee, voorspoed en tegenspoed. Bolswards Nieuwsblad 17-9- 1974.
- Burum   Dokter Smit te Burum en de bouw van de pastorie. In: Nieuwsblad van N.O. Friesland 18-12-1974.
- Dantumawoude   R. VEENSTRA, De Nederlandse Hervormde kerk, eertijds gewijd aan de heilige Benedictus, te Dantumawoude. Uit de archieven der Nederlandse Hervormde gemeente te Dantumawoude. Dantumawoude 1974.
- Drogeham   P. Stutvoet, Chr. onderwijs in Drogeham (onder: Ingezonden)- In: Friesch Dagblad 1974.
- Ee   M. Seybel, Het orgel in de Hervormde kerk te Ee. In: De Hoeksteen 3 (1974) 237 .
- Eestrum   Ned. Her v. kerk te Eestrum. In: Bergumer Crt. 8-3-1974.
- Gaastmeer   Twee kerkjes in Gaastmeer - hoe lang nog? In: Leeuwarder Crt. 4-5-1974.
- Hardegarijp   Overblijfselen van oude kerk gevonden bij Hardegarijp. In: Friesch Dagblad 19-6- 1974.
- Hardegarijp had eens een kerkje zonder toren. Archeoloog Elzinga: "We hadden geen uur later moeten komen". In: Leeuwarder Crt. 22-7-1974.
- Harich   S. ten HOEVE, Kerk en toren van Harich. Balk 1974.
- Kollum   S. HOGENDORP, Honderd jaar christelijk onderwijs in Kollum, 1874-1974. Kort historisch overzicht ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan van de Ver. voor chr. nat. schoolonderwijs te Kollum. Kollum 1974.
- Kollumerzwaag   J. Oegema, 't Jongerscip op Colmerswaech" (vicarie-goederen in de 16e eeuw). In: Nieuwsblad van N.O. Friesland 18-1-1974.
- J. Oegema, Te Kollumerzwaag was eertijds ook een Doopsgezinde gemeente. De in 1816 al afgebroken kerk stond op ' 'De Formanjekarnp". In: Nieuwsblad van N.O. Friesland 21-1-1974.
- Kootstertille   Fries mozaïek. Ontdekking in Kootstertille (kerkelijke twisten). In: Leeuwarder Crt. 25-9-1973.
- Leeuwarden   H.J. ZIJLSTRA, De Oldehove uit de steigers. Leeuwarden 1974.
- Mantgum   S. ten Hoeve, Hermannus Berkebijl, antieksnijder te Leeuwarden. Zijn werk in de Hervormde kerk van Mantgum en in enkele andere gebouwen. In: Publikatieband Stichting Alde Fryske Tsjerken, 171-186.
- Munnikezijl   R. Steensma, De vroegere kerk te Munnikezijl. In: Nieuwsblad van N.O. Friesland 11-10-1974.
- Nijemirdum   Yn Nijemardum fiifensawntich jier kristlik onderwijs. In: Friesch Dagblad 11-12 1974.
- Nijland   S. ten Hoeve, Ut it forline fan Nijlân. Dr. Philippus Jacobus Hoedemaker to Nijlân (1888-1890). In: Sneeker Nieuws blad 31-12-1973, 10-1, 14-1, 24-1 en 28-1-1974.
- Oenkerk   Honderd jaar geleden eerste steen voor Geref. kerk in Oenkerk. In vorige eeuw veel kerkelijke strijd in de Trynwâlden. In: Friesch Dagblad 7-6-1974.
- Oosterend   Hessel Miedema, De 'kraak' te Oosterend, Fr. In: Proef. Uitgave Kunsthistorisch Instituut van de universiteit van Amsterdam, jan. 1974, 46-63
- Oostrum   "Muurschetsen" in kerk Oostrum gerestaureerd. In: Leeuwarder Crt. 22-6-1974.
- P.B. Offringa, W.T. Keune en H.S.J. Zandt, De kerk te Oostrum (Fr.).

Oudkerk	In: Publikatieband Stichting Alde Fryske Tsjerken, 187-202. R. Visser, De kerk te Oudkerk. In: Bergumer Crt. 14-12-1973, 11-1 en 18-1-1974.
Peperga	J. K. Wezoon, Oudheidkamerpraat (N.H. kerk Peperga). In: Stellingwerf 26-9-1974.
Rinsumageest	E. Duijff, Oude kerk te Rinsumageest verdient het om in ere hersteld te worden. In: Nieuwe Dockumer Crt. 20-8-1974.
Roodkerk Rottevalle	R. Visser, De kerk te Roodkerk. In: Bergumer Crt. 22-2-1974 Bonne DIJKSTRA, Hervormde gemeente Rottevalle 250 jaar, 17 september 1724-1974. Surhuisterveen 1974.
Rijperkerk Scherpenzeel	R. Visser, De Hervormde kerk te Rijperkerk. In: Bergumer Crt. 5-7-1974 J.K. Wezoon, Oudheidkamerpraat. (N.H. kerk Scherpenzeel). In: Stellingwerf 14-11-1974
Sloten Sneek	Th.H.J Leenes , Sleat tsjerklik heakkele. In: It Beaken 36 (1974) 159-172 L. BALT en K. BOOTSMa (samenstelling), Gedenkschrift van de Christelijke pedagogische akedemie 'De Him'... Sneek, 1920-1974.. Oosterend 1974.
Stiens	J.A. Groen jr., Honderd jaar geleden stierf dr. L.S.P. Meijboom (predikant te Stiens 1844-1846). In: Ons Amsterdam 26 (1974) 334-337.
Suawoude	Nei konflikt mei kristlike master. Yn 1899 kristlike skoalle - yntertsjerklik - yn Suwâld. In: Friesch Dagblad 2-10-1974.
Terzool	Halve eeuw christelijk onderwijs te Terzool. In: Leeuwarder Crt. 29-4-1974.
Tzum	Sibren fan Tsjom, Om de toer en tsjerke fan Tsjom hinne. De ieuwen lieten har spoaren nei. In: Bolswards Nieuwsblad 30-10-1974.
Wetsens	Nieuwe ontdekking bij restauratie Wetzumer kerkje. Gevonden rondboognis een hagoscoop? In: Nieuw Dockumer Crt. 9-11-1973.
Wirdum	J. Dijkstra, By it hûndertjierrich jubileum. In: Jaarboekje van de Geref. kerk te Wirdum 1973/1974, 21-26.
Witmarsum	D.M. van der Woude, Ut 'e lapekoer. Stichting Menno Simonskerkje. In: Leeuwarder Crt. 2-5-1974.
Workum	Orgel Workum voor drie ton weer 'n blank juweel. In: De Orgelvriend, februari 1974, 17.
-----	Fan stêd en lân. Ta oantinken oan in Warkumer dûmny. In: Bolswards Nieuwsâblad 12-3-1974.
Wouterswoude	Hervormde school Wouterswoude volgende week 100 jaar. Ds. H.G. Abma dinsdag voorganger in herdenkingsdienst. In: Nieuwsblad van N.O. Friesland 4-1-1974.
-----	Een eeuw christelijk Onderwijs in Wouterswoude. In: Friesch Dagblad 5-2-1974.
IJlst	S. ten HOEVE, Inventaris van de archieven van de hervormde gemeente van IJlst. 1974.
Zwaagwesteinde	De Doopsgezinde kerk te Zwaagwesteinde. In: Nieuwsblad van N.O. Friesland 2-12-1974.

III. Andere genootschappen

H. BEEM	De Joden van Leeuwarden. Geschiedenis van een joods cultuurcentrum. Assen 1974.
---------	---

Augustus 1975

D.J.M. Zeinstra.